

סימן כט

תוקף איסור כיבוס בתשעת הימים ובשבוע שחל בו תשעה באב

ט"ו באב תשע"א

שאלה:

- נשאלנו בקהילתנו האם מותר בתשעת הימים, ללבוש בגדים מכובסים כאשר בגדיו מלאים זיעה, בייחוד באזורים שבהם החמה יוקדת בתקופה זו.
- עובדי המוסך ביישובנו שבגדיהם מטונפים ומלוכלכים בסוף יום עבודה, האם ניתן להקל לכבסם בתשעת הימים?
- חייל החוזר מהצבא לביתו לחופשה קצרה בתשעת הימים, האם מותר לכבס את מדיו?
- האם דין כיבוס בתשעת הימים שייך גם בבגדי ילדים קטנים.

תשובה:

א. מקור האיסור והיקפו

במשנה בתענית (דף כ"ו ע"ב) מובא: "שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסורין לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת".
ובגמ' (שם דף כ"ט ע"ב) נחלקו מהו תוקף גזירת הכיבוס. "אמר רב נחמן לא שנו אלא לכבס וללבוש, אבל לכבס ולהניח מותר; ורב ששת אמר אפילו לכבס ולהניח אסור. אמר רב ששת תדע דבטלי קצרי דבי רב". וביאר רש"י (שם ד"ה אפילו לכבס

ולהניח) "כדי שילבוש לאחר זמן לאחר ט' באב אסור דנראה כמסיח דעתו שעוסק בכיבוס בגדים". רב ששת הביא ראיה לשיטתו מכך שהכובסים של בית רב בטלו בימים אלו. בהמשך מקשה הגמ' (שם) על דברי רב נחמן מדברי הבריייתא: "אסור לכבס לפני תשעה באב אפילו להניח לאחר תשעה באב", והעמידה את דבריו ב'תיובתא', משמע שהלכה כדברי רב ששת שאסור לכבס אפילו על מנת להניח עד לאחר תשעה באב.

אף בירושלמי (שם פ"ד) ישנו דיון בהיקף גזירת הכיבוס: "אמר רבי יונה הדא דאת אמר מרוח ומלוכש ברם מרוח ומתקנה". וביאר בקרבן העדה (שם) שלכבס וללבוש אסור אבל לכבס ולתקן לאחר ט"ב מותר. אלא שהמשך דברי הירושלמי אינם מובנים: "כן אנן אמרינן הדין קצרה אסור ליה מיעבד עיבדיתה", הרי אם מותר לכבס ולהניח לאחר ת"ב אם כן מדוע אסור לפתוח מכבסות?

כדי ליישב את הסתירה בדברי הירושלמי מבאר ה'קרבן העדה' שהסיפא היא שיטת רב ששת המובאת בבבלי, ולכן הוא משנה את הגרסה בהתאם. כלומר: רב ששת אסר לכבס ולהניח ולכן אסור שמכבסה תהיה פתוחה בימים אלו, ור' יונה סבר כרב נחמן

מכן מקשה על דבריו מדברי המשנה "בחמישי מותרין מפני כבוד השבת" שמשמע שרק ביום חמישי הותר ולא קודם לכן. את התירוץ לקושיה זו (שההיתר נאמר לגבי תספורת) השיב ר' יונה בשם רב המנונא, כלומר זו איננה הכרעת הגמרא אלא תירוץ שתירץ רבי יונה את שיטתו, ואם כן דעת המקשן עומדת על מקומה, שכיבוס על מנת להניח אסור. וא"כ גם לפי שיטת ה'פני משה' וגרסתו ניתן להבין בדברי הירושלמי שיש בדבר מחלוקת אמוראים ושההכרעה אינה ברורה.

ומכיוון שדרכם של חכמים היא למעט במחלוקות ולא להרבות, מן הראוי שלא ליצור מחלוקת קיצונית בין הבבלי לירושלמי כדעת מי הוכרעה ההלכה, ולבאר שהירושלמי לא הכריע, בניגוד לבבלי שהכריע בבירור כרב ששת האוסר. ובמקום שיש הכרעה לעומת מקום שאין הכרעה פשיטא שפוסקים כמכריע (ובפרט כשההכרעה היא בבבלי והסתימה היא בירושלמי) ולכן הלכה כרב ששת שאסור אף לכבס ולהניח. וכן פסק השו"ע (או"ח סי' תקנ"א ס"ג): "שבוע שחל בו תשעה באב, אסורים לספר ולכבס, אפילו אינו רוצה ללובשו עתה אלא להניחו לאחר ט' באב, ואפילו אין לו אלא חלוק אחד, אסור".

ב. טעם האיסור

לעיל הבאנו את דברי רש"י (תענית דף כ"ט ע"ב ד"ה אפילו לכבס להניח) המבאר את טעם האיסור לכבס על מנת להניח: "דנראה כמסיח דעתו שעוסק בכיבוס

(שהוכא בבבלי) והתיר זאת.

אלא שבניגוד למסקנת הבבלי המעמידה את דברי רב נחמן בתיובכתא, גם בירושלמי מובאת קושיה על דברי ר' יונה מדברי המשנה אך שם קושיה זו מתורצת ע"י הגמרא. במשנה נאמר ש"בחמישי מותרים מפני כבוד השבת". ואם לכבס ולהניח מותר תמיד, משמע שהגזירה היא רק על הלבישה ואם כן לשם מה נצרך היתר מיוחד לכבס בחמישי לכבוד שבת? ועל כך עונה ר' יונה שההיתר במשנה נאמר לגבי איסור תספורת, ולכבס את בגדי השבת אכן מותר בכל ימי השבוע. לפי שיטת (וגרסת) קרבן העדה הגמ' בירושלמי אינה מכריעה באופן ברור האם ההלכה כרבי יונה או כרב ששת.

אך ה"פני משה" אינו מקבל את שינוי הגרסה בירושלמי ומתיר את הסתירה בין הרישא לסיפא באופן אחר: גם הרישא וגם הסיפא הם דברי רבי יונה המתיר לכבס על מנת להניח, ודברי הסיפא: "כן אנן אמרינן הדין קצרה אסור ליה מיעבד עיבידייתה" נאמרו בלשון תמיהה: 'וכי אסור לו לכובס לעבוד לפרנסתו בתשעת הימים? כלומר: הסיפא היא סברא המחזקת את דברי רבי יונה שברישא, וברור שמותר לכבס על מנת להניח.

אם כן, בניגוד לשיטת ה'קרבן העדה' הסובר שהירושלמי אינו מכריע בין דעות האמוראים בשאלה האם מותר לכבס על מנת להניח, לדעת ה'פני משה' הלכה זו ברורה - כדברי רבי יונה המתיר.

אמנם נראה שגם לשיטת ה'פני משה' הכרעת הירושלמי אינה ברורה. הירושלמי מביא את דעת רבי יונה המתיר, ולאחר

מעצם העבודה של הכיבוס, אלא מהתוצאה של אותה העבודה - שכל הבגדים מכובסים ונקיים ומוכנים ללבישה. צא וראה כמה עוגמת נפש גורם איסור זה לעקרונות הבית האחראיות על כיבוס הבגדים בבית, וכמה נחת רוח יש להם לאחר תשעה באב כשחיסלו את כל ערמות הכביסה והכל מונח נקי ומגוהץ בארונות. ולכן הסיק 'תרומת הדשן' שבכובסת העובדת בכיבוס בגדי גויים ב' הטעמים דלעיל לא שייכים, שהרי הגוי הלוכש את הבגדים אינו צריך להראות אבלות, וכמו"כ אין לה שמחה בהנחתם מכובסים בארון כשאינה עתידה ללובשם, ממילא אין זה אלא כשאר מלאכות שהותרו בימים אלו.

אמנם למעשה מסיק ה'תרומת הדשן' (שם) להחמיר ולאסור "דלאו מוכח וניכר הוא דבגדי ארמאיות הן, ואיכא למיחש למראית העין". וכך פסק השו"ע (או"ח סי' תקנ"א ס"ה): "אסור לעבריות לכבס בגדי העובד כוכבים בשבוע זה" וכתב המ"ב (שם ס"ק מ"ב) בשם המג"א שבמקום שלגויים יש מלבושים אחרים וניכר לכל שאלו בגדיהם יש להקל ולהתיר לכבסם.

ולפי דברי 'תרומת הדשן' יהיה אסור ג"כ לתת בגדים לכובסת נוכרית שתכבסם כי האיסור הוא לא עצם המלאכה, אלא השמחה בכיבוסם, ודבר זה שייך גם אם המכבסת נוכרית. וקל וחומר שלכובסת יהודיה אסור לכבס את בגדי חברותיה היהודיות, מצד שמחתן של הלקוחות.

בגדים". כלומר, בניגוד לדברי רב נחמן שהתיר לכבס על מנת להניח, מפני שסבר שהגזירה היא על הנאת לבישת בגד מכובס, לדעת רב ששת הגזירה היא לא על הלבישה אלא על עצם הכיבוס - כדי שלא תוסח דעתו מן האבלות. אלא שנשאלת השאלה, במה שונה מלאכת הכיבוס משאר מלאכות, וכי עבודה בחקלאות או בנגרות וכיוצא בזה אינה מסיחה את הדעת מן האבלות? (ואכן באבלות על מת אסור לאבל לכבס כל שבעה, ואף שאר מלאכות המסיחות את הדעת מן האבלות נאסרו).

ואכן מדברי בשו"ת תרומת הדשן נראה שסבר שטעם איסור הכיבוס שונה. ה'תרומת הדשן' (סי' קנ"ב) נשאל האם מותר לאשה ישראלית לכבס את בגדי הנוכריות בשבוע שחל בו ת"ב, וענה שמסברה נראה להתיר: "שהרי אין איסור כיבוס בשבת זו משום דאסור מלאכה אלא שאסרו חכמים לספר ולכבס כדי למעט בשמחה ולהראות האבילות, והא לא שייך בכיבוס בגדי הארמאיות".

מדבריו למדנו שגזירת איסור הכיבוס בשבוע שחל בו ת"ב נתקנה מב' טעמים: א. כדי למעט בשמחה; ב. להראות האבלות. שני הטעמים הללו נדרשים כדי לבאר את שני חלקי האיסור: לבישת בגדים מכובסים, ועצם הכיבוס (אפילו על מנת להניח). לבישת בגדים מכובסים נאסרה כדי להראות כלפי חוץ את אבלותו; ועצם הכיבוס אף הוא נאסר, גם כשכוונתו להניח את הבגדים בארון, מפני שזוהי מלאכה שיש בה שמחה וכדי למעט בשמחה בימים אלו אסרו חכמים.

ונראה לבאר דבריו, שהשמחה אינה נובעת

ששייך לאסור בקטנים אפי' שאינם בני חינוך משום עגמת נפש. ואכן הב"י שם לב בסתירה שכתשוכתו וכתב לחלק שברישא הסביר את דברי מהר"ם שאסר ובסיפא הביא את מנהג העולם שלא נהגו כן והוסיף הב"י (או"ח סי' תקנ"א): "וגם אנו לא ראינו ולא שמענו מי שנוהג כן", ומשמע שנטה להקל בכיבוס בגדי קטנים. אלא שאף בדברי הב"י מצינו סתירה לכאורה, שהרי בהמשך דבריו (שם) כתב: "כתוב בהלכות שמחות (למהר"ם מרוטנבורג סי' כ"ה) 'אסורים הגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה', ע"כ. והא דאסר לכבס כסות קטנים, משמע דלא בגדים שמלפפין בהם קטנים המוציאים רעי ומשתינים בבגדיהם קאמר, דהנהו מישראל שרי ודייק לישניה שכתב לשון כסות ולא לשון בגד". משמע שלדעת ה'בית יוסף' אסור לכבס בגדי קטנים שאינם מלוכלכים בצואה, וזאת לכאורה בניגוד למה שכתה לעיל ש"לא ראינו ולא שמענו מי שנוהג כן". ואין לומר שהב"י רק מבאר את דברי המהר"ם למרות שאינו סבור כמותו, שהרי בשו"ע (או"ח סי' תקנ"א) כתב במפורש: "אסור לגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה", ומשמע שהחמיר כהמהר"ם ואף הרמ"א שהוסיף בהג"ה (שם) "מיהו בגדים שמלפפין בהם הקטנים לגמרי, שמוציאים בהם ריעי ומשתינין בהם, הני ודאי משרא שרי", לא נראה שחולק על השו"ע אלא מרחיב את דבריו ומחלק בין בגדי קטנים

ג. כיבוס בגדי קטנים

בתרומת הדשן (שם) הביא בשם מהר"ם מרוטנבורג בהלכות שמחות שלו שאסר לכבס בגדי קטנים בשבוע שחל בו ת"ב. והביא ראייה לדבריו מהגמ' בתענית (דף ע"ט ע"ב) שכתבה "דבטלי קצרי" משמע שהכובסים לא עובדים כלל אף לא בכיבוס בגדי קטנים. על כך מקשה 'תרומת הדשן' (שם) מדוע גזרו על כיבוס בגדי קטנים והרי קטנים לא חייבים במצוות? ומתוך: "דשייך בהו נמי אבילות, אי משום חינוך אי משום עגמת נפש, כדאמרינן קורעין לקטן משום עגמת נפש". מבואר מדבריו, שקטן שהגיע לגיל חינוך נוהגים בו דיני אבלות ישנה לגבי כיבוס, ככל המצוות הנהוגות בקטן שהגיע לגיל חינוך שמחנכים אותו להרגילו במצוות. אלא שמוסיף תרה"ד שאף קטן שלא הגיע לגיל חינוך שייך בו דין זה שלא ילבישו אותו בבגדים מכובסים ולא יכבסו בעבורו בימים אלו מדין עגמת נפש, כפי שעושים קריעה לאבל קטן שלא הגיע לגיל חינוך, משום עוגמת נפש הגדולים, וה"ה בנידון דידן.

בהמשך דבריו דן תרומת הדשן מדוע לא גוזרים על כיבוס בגדי קטן משום מראית עין, כפי שגזרו על כובסת יהודיה שלא לכבס בגדי נוכריות, ומתוך: "ולא דמי לבגדי קטנים דלא אסרי להו משום מראית עין, דהתם ניכר הוא לכל דבגדי קטנים הם". ומעצם קושייתו משמע דלא נאסר לכבס בגדי קטנים ורק יישב מדוע לא שייך שם מראית עין, וזה סותר את דבריו בתחילת תשובתו בה כתב בשם המהר"ם

כדברי המהר"ם לאסור לכבס בגדי קטנים ולא מטעמיה דהמהר"ם (שזהו משום חינוך או עגמת נפש) אלא מטעם הירושלמי שכתב "קצרא אסירי" (ולקמן נבאר מהו טעמו של הירושלמי) ואפילו לגוי ואפילו במקום שאין שמחה ולכן פסק לאסור לכבס לקטנים.

ולפי"ז ברור מדוע חזר בו מדבריו בב"י שכתב "שלא ראינו ולא שמענו מי שנוהג כן" (להחמיר בכיבוס קטנים) כי דברי ירושלמי מפורשים לאיסור מבטלים מנהג. אלא שעלינו לבאר מהו טעמו של הירושלמי לאסור בכל מצב.

ונראה לתרץ עפ"י הרמב"ן בתורת האדם (עמ' ק"צ) שאסור לאבל על מתו לכבס אפילו על מנת להניח לאחר השבעה, והוסיף: "ואם היה כסות קבולת ביד אחרים מכבס כדרכו, ולאחר ז' עושה אפי' גיהוץ בין לעצמו בין לאחרים", וכתב שאינו דומה לשבוע שחל ת"ב להיות בתוכו שמשמע שאסרו לכבס אף לגוי "דהתם גזרו עליהם מפני שאיסורו שוה בכל אדם, שלא יעשו מלאכה שאינה צריכה ויבואו בה לידי חשד או לידי תקלה ועוד דשבת של תשעה באב חמור הוא משלשים של אבל לענין כיבוס, מפני שהוא אבילות דרבים, כדאיתא בפ' החולץ, ואין למדין קל מחמור להחמיר עליו".

למדנו מדבריו שכיבוס אסור מכל וכל או מטעם חשד (מדין הגמ' ירושלמי שנאסר ולא מסברתו כתרה"ד) או שלא יבואו לידי תקלה. כלומר שאם נתיר לכבס בגדי גויים יבואו בסופו של דבר לכבס גם ליהודים ואולי אף ללובשם ולכן אסרו לגמרי.

סתם לבין בגדי קטנים המלוכלכים בצואה כפי שהב"י בעצמו חילק ואף דייק מתוך דברי המהר"ם בעצמו. א"כ יוצא שהשו"ע החמיר ואסר לכבס בגדי קטנים למרות שכתב בב"י שלא ראינו ולא שמענו מי שנוהג כן!

ואמנם הרמ"א בהגה (שם) הוסיף "ואפילו בגדי שאר קטנים נוהגים להקל". ובמקורות לדברי הרמ"א נכתב בסוגריים בשם ב"י, אך נראה שזו משנתו הראשונה של הב"י שכתב מה נהגו, אך למסקנתו בשו"ע החמיר וכתב לאסור ואפי' לא הביא את המנהג להקל בשם י"א, ומשמע שחזר בו ומחמיר לגמרי. וצריך עיון, מה גרם לשו"ע לחזור בו מן המנהג ולהחמיר בכל בגדי קטנים.

ונראה ליישב, שלאחר שהביא הב"י את תשובת תרומת הדשן לגבי השאלה אם מותר ליהודיה לכבס עבור נוכריה והסיק לאיסור משום מראית עין הוסיף הב"י (שם) "ואני אומר דהכי משמע בירושלמי לאסור דגרסינן התם בפרק בתרא דתעניות (ה"ו) "הדין קצרא אסיר ליה מעבד עבידתיה" ומשמע דבכל גוונא קאמר לא שנא דישראל לא שנא דגויים". משמע מדבריו, שהבין שמכך שבירושלמי הלשון היא לשון איסור "הדין קצרא אסיר ליה" (לעומת לשון הבבלי שמשמע ממנה שזהו רק תיאור עובדה ש"בטלי קצרי"). למסקנת הב"י איסור כיבוס בשבוע שחל בו ת"ב זהו איסור עצמי, ואסור בכל מצב, גם כאשר לא שייכים הטעמים שהביא התה"ד (שמחה ופרסום אבלות, שלכן הסיק שמתור היה לכבס לגוי אלמלא מראית העין שבדבר). ולכן הסיק ג"כ

חוששין להתאבל על ירושלים" – דווקא משום כן בחרו חז"ל מלאכות מסוימות (תספורת וכיבוס) שבהם החמירו יותר מכל שאר אבלויות, כפי שכתבו התוס' (שם): "שלא יהו כולם עוסקים לכבס ולספר וליפות עצמם ונראים שאין חוששין להתאבל" (שם) וזוהי הסיבה שהחמירו בכיבוס בשבוע שחל בו.

ואכן כך פסק השו"ע וחילק בין אבלות דיחיד לאבלות דרבים. באבלות דיחיד התיר לכבס בגדי קטנים שמת אביהם (כמובא בשו"ע יו"ד סי' שפ"ט ס"ב) לעומת זאת באבלות דרבים בשבוע שחל בו ת"ב פסק השו"ע (סי' תקנ"א סי"ד): "אסור לגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה".

אך דעת הרמ"א אינה כן, שכתב בהג"ה על דברי השו"ע (שם): "מיהו בגדים שמלפפין בהם הקטנים לגמרי, שמוציאים בהם רעי ומשתינין בהם, הני ודאי משרא שרי, ואפילו בגדי שאר קטנים נוהגים להקל". מדבריו משמע (מדהתיר לכבס בגדי קטנים) שהבין את איסור הכיבוס כ"תרומת הדשן" שהעניין הוא למעט בשמחה ולהראות האבלות ולכן כתב שמעיקר הדין נהגו להתיר לכבס לילדים אפי' בלא רעי דלא שייך בכך כ"כ שמחה.

אמנם במה שהוסיף בבגדים שמלפפין בהם הקטנים שמוציאין בהם רעי ומשתינין בהם שמותר, בזה נראה שגם השו"ע יודה להיתר וכפי שדייק הב"י בדברי המהר"ם מרוטנבורג בהלכות שמחות. וצריך לומר שאף שהב"י שבסופו של דבר הסיק לחומרא לגבי כיבוס בגדי

והוסיף הרמב"ן שאבלות החורבן חמורה יותר בעניין זה מאבלות רגילה (עפ"י הגמ' ביבמות דף מ"ג ע"ב) ולכן החמרנו בה בעניין זה יותר מאבלות רגילה.

ובתוס' ביבמות (דף מ"ג ע"ב ד"ה שאני בין אבלות חדשה) ביאר מדוע החמירו באבלות דרבים בכיבוס יותר מאבלות דיחיד: "וצ"ל דבאבלות דרבים יש להחמיר נמי בכיבוס דכיבוס נמי דבר של פרהסיא שלא יהו כולם עוסקים לכבס ולספר וליפות עצמם ונראים שאין חוששין להתאבל כלל". ונראה שהחשש לפרהסיא שהזכירו התוס' אינו מתייחס למלאכת הכיבוס, דא"כ היה צריך להתיר לכבס בביתו בצנעא, אלא ללבישת הבגדים שנתכבסו, שהכל רואים שלובש בגדים נקיים הנראים כחדשים.

נראה שכוונת התוס' היא שבאבלות יחיד ישנם מספיק דברים שגורמים לאדם להרגיש את אבלותו: א. עצם המאורע שנפל עליו. ב. הלכות האבלות המרובות שחלות עליו (האיסור להשתתף בשמחת אחרים, ועוד) מדגישות את אבלותו ואינן מאפשרות לו לשכוח אותה. אך באבלות דרבים יש להחמיר, כי היא אבלות ישנה ותחושת חסרון המקדש לא כ"כ מורגשת (וכדברי הרמב"ן בחידושיו לגמ' ביבמות [שם ד"ה שאני בין אבלות חדשה לאבלות ישנה]: "אבלות ישנה קילא ליה ולפיכך החמירו עליו בכיבוס"). וכמו כן הלכותיה של אבלות הרבים מועטות. לכן דווקא משום שלא אסרו כל משא ומתן בימים אלו, כדברי התוס' (שם) "דמשא ומתן שהוא דבר של פרהסיא אם יעסקו בפרקמטיא כל היום יבאו ויאמרו שאין

ולבישת מכובסים גורמת לשמחה לאדם וזהו העיקר דהיינו איסור לבישת המכובסים. ובכדי שאדם לא יבוא בטעות ללבוש מכובסין אסרו ג"כ לכבס. ומשמע מדבריו של הרמב"ן שאיסור כיבוס בשבוע שחל בו ת"ב הוא נספח של איסור לבישת בגדים המכובסים שהוא העיקר, ולכן דוחה את היתרו של רש"י – שהרי כיצד ייתכן להתיר את עיקר האיסור (לבישת מכובסין) ולאסור את הטפל (כיבוס).

דברי רש"י מופיעים ג"כ בתוס' במסכת מו"ק (דף כ"ד ע"ב ד"ה ברכת אבלים ותנחומי אבלים עפ"י ההגהה המודפסת בצד התוס'): "ומכאן משמע שרש"י היה מתיר בגדים שכבסו קודם האבל". דברי רש"י נשענים על דברי הגמ' (שם כ"ד ע"א): "תניא, אבל כל שבעה קורעו לפניו ואם בא להחליף מחליף וקורע". מכאן הסיק רש"י, שיכול אבל בתוך השבעה להחליף וללבוש בגד המכובס קודם לכן, אלא שצריך לקורעו (אם זה ביום חול). אך התוס' (שם) חולקים על רש"י וסוברים שהגמ' מדברת על המחליף לבגד אחר שאינו מכובס "כי חלוק הוא מלבוש ורגילים ללבושו ולהחליף בלא כיבוס". אבל בגד מכובס, אף אם כובס קודם השבעה, נאסר לאבל ללבושו. ואם אין לו בגד אחר שאינו מכובס נתן התוס' עצה כיצד להתיר: "ומיהו זהו המנהג עתה שמלבישין אותו לאדם אחר יום או חצי יום ואין זה קרוי מגד מכובס לדידיה" (תוס' שם), וכך יכול ללבוש האבל בגד אחר כשאינו יכול לסבול ללבוש בגד אחד כל השבעה.

קטנים, על פי הירושלמי שאסר קצרא וכפי שהסברנו לעיל עפ"י הרמב"ן והתוס' – אף הוא מודה שניקוי צואה ושתן מבגדי קטנים אינם נכללים ביפוי הגוף וביפוי עצמי (כהגדרת תוס' יבמות שם) ולכן לא נאסרו.

אמנם אף לגבי בגדי קטנים המטונפים בצואה כתב המג"א (הובא במ"ב שם ס"ק פ"ג) שמ"מ לא יכבסו הרבה ביחד ויכבסו בצנעא אא"כ מכבסו על גב הנהר דניכר דבגדי קטנים המטונפים הם.

ד. שימת רש"י בבגדים המכובסים

הרמב"ן בתורת האדם (עמ' קפ"ט) כתב: "ובנימוקי הצרפתים מצינו לרש"י ז"ל שהתיר להחליף וללבוש בשבעת ימי אבלות חלוק המכובס קודם לכן" אלא שהרמב"ן דוחה את דבריו מכל וכל וכתב: "ואין זה נכון, שכשאמרו אסור בכביסה לא לכבס בלבד אמרו, שלא מפני איסור מלאכה נגעו בה, אלא שאסור ללבוש, וכן בגיהוץ לענין שלושים, לבישה אסור ולבישה הזכירו בין שכבסן עכשיו בין שכבסן מקודם לכן, וכן שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה לעניין כלי פשתן, לבישתן אסור, ואפילו במכובסין מתחלה משמע... אבל משום אבלות עיקר איסור בלבישה הוא" (שם).

מדברי הרמב"ן למדנו יישוב לקושייתנו לעיל מדוע נאסרה מלאכת הכיבוס בשבוע שחל בו ת"ב יותר משאר מלאכות. דבאמת אינו דומה לאבלות שבעה בו נאסר כל מלאכה מטעם הסחת דעת מהאבלות, אך כאן אסרו דווקא את מלאכת הכיבוס ולא שאר מלאכות כי העיקר הוא מיעוט שמחה

(של הרמב"ם) דכלים ישנים המגוהצים מותר ללבושן". אלא שסיים הרדב"ז (שם) וכתב: "ויש אוסרים, ונכון להחמיר". ואף הטור (יו"ד סי' שפ"ט ס"א) כתב בבירור שלא כדברי רש"י: "וכשם שאסור לכבס כך אסור ללבוש המכובסים קודם לכן".

ה. האם אפשר להקל בכיבוס במכונת כביסה בתשעת הימים במקומות החמים

ה'פתחי תשובה' בהלכות אבלות (יו"ד סי' ס"ק ב') הביא בשם שו"ת לחמי תודה (סי' ל') שמה שאסר השו"ע (שם ס"א) לאבל ללבוש בגדים מכובסים כל השבעה "היינו דווקא במחליף לתענוג, אבל אם מחליף לצורך, כגון שהחלוק מלוכלך או משום ערוביאי (זוהמה, לכלוך), שרי אפילו בחול תוך שבעה ע"י כך, כמו ברחיצה דלא אסור אלא של תענוג כמש"ל סי' שפ"א ע"ש, ומה שלא בא הדבר הזה מפורש בפוסקים אין זה אלא לרוב פשיטותו שהוא דבר הלמד מדין רחיצה וסיכה".

המעין בתשובת ה'לחמי תודה' יראה שדבריו מבוססים על שני יסודות: א. רחיצה נאסרה לאבל רק משום תענוג, כדין סיכה, שלא נאסרה אלא לצורך תענוג. אכל סיכה שנועדה להעביר את הזוהמה מותרת. [כך למדו התוס' בברכות (דף ט"ז ע"ב ד"ה איסטניס) מן הגמ' בתענית (דף י"ג ע"ב), ומן הירושלמי ברכות (פ"ב ה"ז), ומשום כך התירו לאבל שיש ערוביאי בראשו לחפוף ראשו אפי' תוך שבעה, ואפילו בחמין].

שיטת רש"י טעונה בירור. הרי לכאורה הרמב"ן צודק שעיקר השמחה הוא ללבוש בגד המכובס הנראה כחדש, וכיצד רש"י לא חשש לכך ואסר רק את מלאכת הכיבוס?

וראיתי בשו"ת לחמי תודה (לרבי ישעיהו בן ישראל חזקיה באסאן זצ"ל; סי' ל') שהעיקר הוא מלאכת הכיבוס ולא לבישת המכובסין: "ואף רש"י ז"ל סבור הוא דלבישה הוא דאסירא ואעפ"כ כתב דחלוק המכובס קודם לכן מותר להחליף וללבוש ולא מטעם היתר לבישה אלא מטעם דכלי פשתן מתטנפים מהרה... ולפיכך לא כתב רש"י מה שכתב אלא על החלוק דהיא של פשתן, משום דסבר שאף על פי שהחלוק מכובס ולא לבשו עדיין מ"מ כיוון ששהה בכיבוסו א"א שלא נתקלקל קצת ויהיה גרוע מן המכובס מקרוב, ולפיכך הוא ז"ל דנו כאילו איננו מכובס והתיר לבישתו". אמנם מדברי התוס' וגרסתם בדברי רש"י לא משמע שההיתר של רש"י מתייחס רק לכלי פשתן.

ונראה להוסיף ולבאר, שבתקופת רש"י הבתים לא היו מרוצפים והבגדים היו מיטנפים יותר מהר, מלכלוך ואבק גם בהיותם מונחים בארון ולכן בגדים שלא כובסו זה עתה, אלא שהו בארון לא היו נראים כחדשים. וייתכן שזו הסיבה שרש"י לא חילק בין בגדי פשתן לשאר בגדים, כיוון שבתקופתו כל סוגי הבגדים היו מיטנפים בארון.

הרדב"ז סובר ששיטת רש"י אינה דעת יחיד ושאר הרמב"ם סבר כמותו שכתב (על הרמב"ם הל' אבל פ"ה ה"ג סוף ד"ה וכשם שהאבל אסור): "עוד נראה מדבריו

שספגו זיעה מרובה. אמנם בשו"ת שיח נחום (לרב אליעזר נחום רבינוביץ שליט"א; סי' ל"ד) הרחיב את היתרו של הלחמי תודה' על כל הבגדים הפשוטים, גם העליונים, וכתב שכל איסור כיבוס ולבישת בגדים מכובסים בשבוע שחל בו ת"ב (ולאשכנזים בכל תשעת הימים) מתייחס רק לבגדים חשובים שמתהדרים בהם. ואף שהלחמי תודה' כתב היתר זה לגבי אבלות יחיד, אין לחלק בעניין זה בין אבלות יחיד לאבלות הרבים על החורבן. הרחבת ההיתר של הלחמי תודה' מוכרחת אליבא דשיטת רש"י ביבמות (דף מ"ג ע"ב ד"ה אלא אמר רב אשי) שכתב דאבלות ישנה ואבלות דרבים קלה יותר מאבלות חדשה ואבלות דיחיד, וא"כ אם התיר הלחמי תודה' באבלות דיחיד כ"ש שיש להתיר באבלות דרבים. אמנם בשו"ת שיח נחום מרחיב את ההיתר גם לשיטת התוס' (שם ד"ה שאני) שסוברים שבאבלות דרבים יש להחמיר בכיבוס יותר מאשר באבלות דיחיד (ולכן התירו לכבס באבלות שלושים, ואסרו זאת בשבוע שחל בו ת"ב) – שכן טעם החומרה באבלות רבים הוא "דכיבוס נמי דבר של פרהסיא שלא יהיו כולם עוסקים לכבס ולספר וליפות עצמם ונראים שאין חוששין להתאבל כלל" (תוס' שם), אמנם בימינו הכיבוס נעשה במכונת כביסה בבית, ולא בפרהסיה, ולכן דין כיבוס באבלות דרבים כדין כיבוס באבלות דיחיד. היתרו של הלחמי נחום' מבוסס על ההנחה שטעם החומרה בכיבוס באבלות רבים הוא מפני שמלאכת הכיבוס הייתה בעבר

ב. דיני רחיצה וכיבוס שווים בחומרתם [הוכחה לכך הוא מביא מהתוס' במו"ק (דף כ"א ע"א ד"ה אלו דברים) שהקשו מדוע הגמ' השמיטה את איסור הכיבוס כשמנתה את איסורי האבל (רחיצה, סיכה, תשמיש המיטה ונעילת הסנדל), ותירצו: "תכבוסת לא חשיב דהויא בכלל רחיצה"]. לכן כשם שרחיצה לתענוג אינה בכלל האיסור כך גם כיבוס שאינו בא לתענוג מותר. וסיים הלחמי תודה' (שם): "ואע"פ שלא מצאנו זה מפורש בשום אחד מן הפוסקים הראשונים והאחרונים רק במוהריק"ש הוא לבדו, מ"מ הסברא מסייעתו ודברי התוס' ז"ל שרמזנו (מו"ק כ"א ע"א ד"ה אלו דברים) המה בעוזריו, ולדידי מה שלא בא הדבר מפורש באמתחת הפוסקים ז"ל אין זה אלא לרוב פשיטותו לפי שהוא דבר הלמד מדין רחיצה וסיכה וכדכתיבנא". וכן פסק הערוה"ש (יו"ד סי' שפ"ט ס"ז): "וראייתי לאחד מהגדולים שכתב דאפילו בחול מותר לאבל בתוך שבועה להחליף הכתונת אם הישנה מלאה זיעה או ערבוביא דלא אסרו רק לתענוג ולא מפני הצער, כמו ברחיצה ("פתחי תשובה" ס"ק ב' בשם לחמי תודה). וקל וחומר בשלושים בערב שבת לא יעלה על הדעת לאסור כלל ללבוש כתונת מכובס ופוזמקאות מכובסים ומכנסים וכיוצא בהם שיש להגוף צער אם לא יחליפם". אלא שמדבריו נראה שהקל בעיקר לגבי הבגדים הצמודים לגוף וסופגים זיעה רבה, כגרביים גופייה ותחתונים וכיוצ"ב, שדרך כל העולם להחליפם יום יום, ואינו מתייחס להחלפת הבגדים העליונים

מכיבוס באבלות דיחיד וא"כ אין ללמוד היתר לכיבוס שחל בו ת"ב מהלכות אבל"; ואף אם נסבור כהתוס', שהסיבה שהחמירו בכיבוס היא מפני דהוי בפרהסיה, שמא כוונתם ללבישת הבגדים המכובסים בפרהסיה, כפי שביארנו, וא"כ חומרא זו שייכת גם כיום כשמכבסים בבית!

זאת ועוד. ה'שיח נחום' אינו מחלק בהיתרו בין כיבוס בגדים בשבוע שחל בו ת"ב ובין לבישת בגדים מכובסים בימים אלו. דבריו אלו קשים, שהרי ה'לחמי תודה' התייחס בפירושו רק "למי שחלוקן מלוכלך או שסובל מערבוביא להחליף בגדיו תוך שבעה". וכן ה'פתחי תשובה' (שם) התיר רק ללבוש את הבגדים המכובסים קודם לכן (שהרי הוסיף וכתב שמכיוון שבחול יעשה עליהם קריעה ממילא לא ייראו כחדשים). אם כן אף אם נאמר שהלכה כרש"י, שאבלות רבים קלה מאבלות יחיד, אין ללמוד היתר אלא לגבי לבישת בגדים מכובסים ולא לגבי מלאכת הכיבוס!

ואף אם נרצה להשוות ביניהם, מניין להפליג ולהתיר גם לכבס? והרי אלו ב' דינים שאסרנו לאבל כמובא בגמ' מו"ק (דף י"ז ע"ב): "אמר רב חסדא זאת אומרת אבל אסור בתכבוסת", וביאר ה'לחמי תודה' (שם, בתחילת תשובתו) "דתרי גווני תכבוסת איכא בכללא דאיסורא איסור מלאכת התכבוסת ואיסור לבישת המכובס", וא"כ אף אם נקל ללבוש את המכובס כשהוא צריך לכך משום צער וטינוף, מניין להקל ולהוסיף את מלאכת הכיבוס?

מתבצעת בפרהסיה. אך קשה, מנין לו שזו כוונת התוס', והרי התוס' (שם) השווה בחומרתם בין איסור כיבוס ואיסור תספורת וכתבו: "שלא יהו כולם עוסקים לכבס ולספר וליפות עצמם ונראים שאין חוששין להתאבל כלל", והרי מלאכת התספורת בוודאי התבצעה תמיד בתוך בית ולא בפרהסיה, ואם כן מוכח שכוונת התוספות לא לעצם המלאכה אלא לתוצאותיה, שהאדם נראה לכל מסופר ויפה וכן בגדיו נראים מכובסים ויפים וזה גורם לזלזול באבלות. ואם כן, אף בימינו שמלאכת הכיבוס נעשית בצנעה, יש להחמיר מפני תוצאותיה הגלויים בפרהסיה!

ועוד, שהרי מצאנו ראשונים אחרים שהחמירו בכיבוס של שבוע שחל בו ת"ב יותר מאבלות חדשה מטעמים אחרים: הרמב"ן בחידושו (יבמות מ"ג ע"ב ד"ה שאני) כתב דאבילות ישנה קלה יותר בעיני האנשים ולכן החמירו בה בכיבוס ולא הוצרכו להחמיר כן באבלות חדשה [עייין בספר 'שלמי מועד' (פרק ימי בין המצרים) בשם הגרש"ז אוירבך זצ"ל דתמה על כך שאנשים באים לבקש קולות בהלכות בין המצרים ולא מבקשים קולות בהלכות אבלות יחיד... עיי"ש] וכן כתב המאירי (שם): "דאבילות ישנה קילה ליה. ומתוך כך החמירו בה לאסור את הכיבוס, אבל אבלות חדשה חמירא ליה ולא הוצרכו לאסור בה את הכיבוס כלל לאחר שבעה". ואם כן יש כאן מעין ספק-ספיקא לחומרא - שמא הלכה כרמב"ן והמאירי ועוד דס"ל שהחמירו בכיבוס באבלות דרבים יותר

א. ואין להקשות מרחיצה, שיש פוסקים שהשוו ביניהם, דרחיצה לא נאסרה בשבוע שחל בו ת"ב מדינא דמשנה, והאיסור אינו אלא מנהג מאוחר, ולכן יש יותר מקום להקל.

נקל לכבס בגדים שספגו זיעה, נמצאנו עוקרים לגמרי את תקנת חז"ל לאסור כיבוס.

ו. סוף דבר

ולכן נראה דלכתחילה גם כיום אין להקל בכבדים רגילים לא בלבישתם וקל וחומר בכיבוסם.

ולכן העצה למי שסובל מזיעה בימים אלו, להתכונן לכך עוד לפני שבוע שחל בו ת"ב (ולאשכנזים עוד מלפני ר"ח אב) ולהכין מלאי של בגדים אשר לבשו אותם זמן קצר, ולכן אינם נחשבים למכובסים. דין זה למדנו מהתוס' (מו"ק כ"ד ע"ב ד"ה ברכת אבלים) שכתבו בעניין אבילות יחיד: "ומיהו זה המנהג עתה שמלבישין אותו לאדם אחר יום או חצי יום ואין זה קרוי בגד מכובס לדידיה"; וכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' שפט ס"א): "ואם לבשו אדם אחר רק שעה אחת די בכך. והש"ך כתב (שם ס"ק ד') דאף זמן מה סגי ואין צריך ממש שעה. והוא הדין באבילות דרבים שניתן ללבוש בגדים מכובסין קודם תחילת האבילות, למשך שעה, ואז לא מקרי מכובסים ויוכל ללבושם בשבוע שחל בו ת"ב.

ואם לא הכין מראש, יש אומרים שיכול ללכלכם מעט באבק כדי שלא ייחשבו למכובסים ואז מותר ללבושם. והגרש"ז חלק על כך (עיין ביצחק יקרא סי' תקנ"א ס"ג ד"ה המכובסים).

ואדרבא, דווקא כיום, שלכל אדם ישנם כמה בגדים, נראה שהרחבת ההיתר שיסודו משום צער הגוף, אינה הכרחית! ובפרט שלעיל (אות ב') הבאנו את דברי 'תרומת הדשן' שכתב שכיבוס נאסר בשבוע שחל בו כדי למעט בשמחה וכדי להראות אבילות, ושם ביארנו שלדעתו עצם הכיבוס והנחת הבגדים הנקיים בארון היא היא השמחה לאדם, ולבישת מכובסים נאסרה כדי להראות אבילות כלפי חוץ, ואם כן, שני טעמים שונים ישנם לאיסור כיבוס ולאיסור לבישה, ולכן אם היתרנו איסור לבישה במקום צער, מנלן להתיר גם איסור כיבוס כשאין בדבר מניעת צער?²

ועוד, ה'אור שמח' (הלכות שמחות פ"ו ה"ה וכן בפ"ד הט"ו) כתב לבאר את דברי הגמ' ביבמות (דף מ"ג ע"ב) מדוע החמירו בכיבוס של אבילות של שבוע שחל בו ת"ב יותר מאבילות יחיד (עפ"י הרמב"ן תוס' ועוד ראשונים) וכתב לחלק שאבילות שבוע שחל בו ת"ב צפויה מראש ולכן ניתן להתכונן אליה ולכבס מראש ואילו לאבילות יחיד בד"כ אין יכולת להתכונן. וא"כ סברה זו ודאי ששייכת גם לנידוננו, שמכיוון שידוע מאבילות זו מראש, יכול לתכנן ולכבס מראש ומדוע להקל במלאכת הכיבוס. ואף אם נקל בלבישת מכובסים כשסובל מלכלוך וערבוביא, אין להקל במלאכת הכיבוס.

ובפרט בקהילתנו, שרוב הציבור אינו לובש בגדים עליונים כחליפה וכדו', אם

ב. ועוד, אף ההיתר של ה'לחמי תודה' בהלכות אבל אינו דומה לנידון דין בשבוע שחל בו ת"ב, שהרי שם כשיחליף לבגד אחר יקרע גם אותו כמובא בגמ' מו"ק (דף כ"ד ע"א): "תניא אבל כל שבעה קורעו לפניו ואם בא להחליף מחליף וקורע", וא"כ בכל זאת תיראה אבילותו אף בבגד שהחליף, משא"כ בשבוע שחל בו ת"ב - אין בו דין קריעה, ואם יחליף לבגד מכובס לא תיראה אבילותו כלל. ואם תאמר שה'לחמי תודה' התיר רק בהחלפת חלוק ש הוא בגד פנימי, ולכן לא הצריך לקורעו, א"כ אין לנו ראייה להיתר בבגד עליון. ואולי יש להשוותו לרחיצה ולהתיר, וצ"ע.

ואף לפי מנהגנו להחמיר כשו"ע גם בכיבוס לקטנים ואפי' לנכרים וכנ"ל (שלא כתה"ד), מ"מ נראה שאין זה אלא מטעם התעסקות ביפוי ועינוג הגוף. ולכן נראה שבתי חולים וכן במקומות ציבוריים נוספים, כמחנות צבא וכדו') המכבסים סדינים ובגדים מטעמי היגיינה וסטריליזציה, וכן העובדים במלאכות המלכלכות את הבגדים באופן מובהק, כגון עובדי מוסך וכדו', המכבסים את בגדי העבודה מפני טינופם הרב, באלו נראה להתיר ולכבס כפי שהקל הב"י בבגדי קטנים המלאים רעי ושתן שאין בכיבוסם שמחה אלא הסרת צער וצחנה.

ז. לסיכום

א. איסור כיבוס בשבוע שחל בו תשעה באב הינו דין משנה, הכולל איסור כיבוס – בין לכבס וללבוש בין לכבס ולהניח לאחר תשעה באב. לרוב הראשונים דין זה כולל גם איסור לבישת בגדים מכובסים שנתכבסו קודם זמן האבלות. וכן דעת השו"ע.
ב. גם הרמ"א פסק כהשו"ע הנ"ל אלא שהוסיף בשם המהרי"ל שנהגו להרחיב את איסור זה החל מר"ח אב בתורת מנהג.

ובבגדי הלכנים הצמודים לגוף ומלאים זיעה יש להקל ללבוש המכובסים כשיש לו צער מזיעה.

ובשעת הדחק ניתן לסמוך ולהקל להחליף לבגדים מכובסים, כדעת ה'לחמי תודה', בצירוף דעת רש"י שסובר שלבישת מכובסים כלל לא נאסרה, ורק עצם הכיבוס נאסר. ואולי ניתן אף להביא ראיה לשיטת רש"י מן הגמ' בתענית (דף כ"ט ע"ב) שנחלקו בה רב נחמן ורב ששת האם מותר לכבס בשבוע שחל בו ת"ב על מנת להניח, ומשמע שלכו"ע אין איסור ללבוש את המכובסים. ואף אם אין הלכה כרש"י שמא הלכה כהלחמי תודה שהתיר לאבל הסובל מזיעה להחליף בגדיו וה"ה בשבוע שחל בו.

אך לכבס אסור כלל וכלל אפי' בגדי הגויים כפסק השו"ע והרמ"א (או"ח סי' תקנ"א ס"ה).³

ומכיוון דמעיקר דינא דהמשנה כיבוס נאסר רק בשבוע שחל בו ת"ב ולא קודם לכן וחומרת הרמ"א (בסי' תקנ"א ס"ד) בכיבוס מר"ח אב אינה אלא מנהג, לכך נראה להקל בבגדי קטנים מר"ח עד שבוע שחל בו, וכן הקל המ"ב (סי' תקנ"א ס"ק פ"ב) בשם החיי אדם.

ג. נוראיתי ת"ח שכתב שכיוון שכיום נשתנו תנאי החיים, אינו דומה כיבוס או לכיבוס היום, ואלו דבריו: "בימים עברו היה בכיבוס קושי רב, המים לא היו זמינים, חומרי הניקוי והמים לא היו טובים, הכיבוס נעשה ביד וארך זמן. בשל כך וגם בשל תנאי ההגיינה השונים הכיבוס נעשה מעת לעת, עד שהוצרכו לתקן תקנה שיכבסו לכבוד שבת (ב"ק פ"ב ע"א). לבישת מכובסים נקיים נחשבה כדבר של עידון ויפוי החורגת מחיי היום יום, וכדרך שאמרו "ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה..." כיום מחליפים בגדים בכל יום כדבר שיגרה כהנהגת נקיות, הכיבוס השגרתי אינו נחשב ליפוי ולתענוג" (עלון 'טללים של שחר', מודיעין, פרשת מטות תשע"א). ואינו נראה, דאדרבה, הכיבוס שלנו כיום במכונת כביסה מכבס ומנקח את הבגד יותר מבעבר, ובפרט אם הוא מגהץ לאחר מכן, שאז הבגד נראה ממש כחדש. וכבר היו שרצו להקל בכיבוס במים בבבל מכיוון שמימיו אינם נקיים (עיין שו"ע או"ח תקנ"א ס"ג), ומכך משמע שככל שהבגד יוצא נקי יותר יש יותר סברה לאסור. ואע"פ שבימינו הכיבוס אינו מלאכה גדולה, אדרבה, זו סברה להחמיר, שכן לא המלאכה היא הבעייתית אלא התוצאה, והתוצאה כיום הוא שהבגד נקי יותר וא"כ בימינו יש להחמיר ולא להקל. ומה שהביא ראיה מהגמ' בב"ק (דף פ"ב ע"א) שתיקנו לכבס בחמישי לכבוד שבת, והסיק מכך שהכיבוס היה ייפוי ועידון החורג מחיי היום יום, אינה ראיה, שהרי השו"ע (או"ח סי' רמ"ב ס"א) פסק "מתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני כבוד השבת"

ג. לדעת רש"י (ועוד ראשונים) אבל אינו אסור בלבישת מכובסים וכל האיסור אינו אלא על עצם הכיבוס, ולכאורה הוא הדין גם בשבוע שחל בו תשעה באב.

ד. איסור כיבוס בימים אלו אינו מדין איסור עשיית מלאכה, שהרי שאר מלאכות מותרות בימים אלו, אלא איסור הכביסה הוא נועד למעט בשמחה (בכך שנשאר בביתו ארגז מלא כבסים) ואיסור לבישת המכובסים נועד כדי להראות אבלות (שו"ת תרה"ד). ויש סוברים שעיקר האיסור הוא לבישת המכובסים כי זה מעורר שמחה ואיסור הכיבוס הוא שלא יבוא לידי תקלה וילבשם, או מחשש שמא יחשדו בו אחרים שכיבס (רמב"ן).

ה. קטנים שהגיעו לדין חינוך שייכים בגזירה זו.

ו. קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך, לדעת השו"ע אסור לכבס כסותם, והרמ"א כתב שנהגו להקל.

ז. אסור לכבס בגדי גויים בזמן האבלות.

ח. בגדי תינוקות המלאים צואה ושתן מותר לכבסם בימים אלו ואינם בכלל

הגזירה, בין לשו"ע ובין לרמ"א, שהרי אין בכיבוסם שמחה אלא הסרת צער.

ט. בגדים המטונפים, כבגדי עובדי מוסך וכדו', בגדי חולים וסדינים שבמקומות ציבוריים שכיבוסם נועד לשם היגיינה, מותרים בכיבוס בימים אלו.

י. אין להקל כלל במלאכת הכיבוס בימים אלו (למרות החום הרב ששורר בהם), ובפרט בזמננו שלכל אדם יש כמה בגדים וניתן להכניסם, מראש כמבואר בסעיף הבא.

יא. לכתחילה יש להתארגן מבעוד מועד, וללבוש בגדים רבים לשעה קלה קודם תשעת הימים (ולספרדים קודם שבוע שחל בו) ובכך יוכל להחליף את בגדיו בימים אלו לדעת הכול.

יב. יש המקלים לאדם שלא הכין את בגדיו מבעוד מועד, ללכלכם מעט באבק ולהחשיבם על ידי כך לשאינם מכובסים, ויש חולקים (הגרש"ז).

יג. אדם הסובל מזיעה ובגדיו מסריחים (ואין לו בגדים המותרים כנ"ל בסעיף יא) וחושש ל'כבוד הבריות' או שהוא צריך ללכת לפגישה עסקית חשובה - יכול

וכתב על כך המג"א (ס"ס ק"ג) "כלומר שלא יכבסו בע"ש שיהיו פנויים לכבוד שבת". וביאר בפמ"ג (א"א ס"ק ג') דמדלא כתב השו"ע שמכבסין בגדים בחמישי לכבוד שבת אלא כתב מפני כבוד השבת, ש"מ דפשיטא דצריך לכבס לכבוד שבת, אם בגדיו לא מכובסים כי הוא בכלל עונג שבת כדברי מחצה"ש, וזה לא חידש עזרא (אלא דרשו על הפסוק "וכבדתו" המובא בישעיהו נ"ח י"ג שלא יהא מלבושך של שבת כשל חול, ופשוט שכמו שצריך להיות בגד מכובד לכבוד שבת ה"ה דצריך להיות מכובס ונקי), אלא החידוש של עזרא הוא שכיבס ביום ה' (או קודם לכן) ולא ביום ו'. דמכיוון דכביסה לוקחת זמן רב חיישינן שאם יכבס ביום ו' יתמעט זמנו ולא יהיה לו פנאי לאפות חלות לשבת וכדו', ולכן עיקר התקנה, מבאר המג"א, הוא שלא יכבסו בע"ש בכדי שיהיו פנויים לכבוד שבת. וא"כ אין ראייה כלל שהכביסה היתה דבר נדיר. ואע"פ שכיום ישנה מכוונה והכביסה נעשית יותר שכיחה, מ"מ גם אז הכיבוס היה דבר שבשגרה, ומשנה לא זזה ממקומה. והראיה, שסברה זו, שכיום כיבוס מכוונה לא לוקח זמן רב, הביאה להתיר כיום לכבס ביום ו' במכוונה לכבוד שבת (כן פסק הגר"א נבנצל בויצחק יקרא' על המ"ב ס"י רמ"ב ס"א ד"ה מתקנת) אך לא מצינו בפוסקים היתר כיבוס בשבוע שחל בו במכוונת כביסה מסיבה שהיא נמצאת בבית ודבר של שגרה, דאדרבה, העובדה שניתן לכבס בצורה מהירה יותר ונקייה יותר היא הגורמת לתוספת שמחה בפעולת הכיבוס וזו סיבה להחמיר יותר שהרי כל איסור הכיבוס הוא משום מיעוט בשמחה כפי שהבאנו לעיל בשם שו"ת תרומת הדשן (סי' קנ"ב).

את בגדי הלבנים הצמודים לגוף שכל ייעודם לספוג זיעה. אמנם בזמן שיש לו כמה זוגות להחלפה (וכיום בגדים אלו מצויים לקנייה בזול) ראוי להצטייד בלבנים רבים שיספיקו לכל תשעת הימים, ולהימנע מלכבס לבנים.

לסמוך על הפוסקים המתירים ללבוש בגד מכובס (שנתכבס לפני תשעת הימים), בהסתמך על שו"ת לחמי תודה, אך לא לכבס בגדיו. וקל וחומר מר"ח עד שבוע שחל בו ת"ב, שאינו אלא מנהג לדעת הרמ"א, שמותר לסמוך על קולא זו. יד. לרוב האחרונים איסור זה אינו כולל